

Glazen concert zaal in de Nieuwe Kerk

Den Haag krijgt er binnenkort een concertzaal bij. Er hoeft geen paal voor in de grond en er komt geen beton aan te pas. De nieuwe zaal is van glas en hangt aan kabels.

DOOR AAD VAN DER VEN

De Nieuwe Kerk als ruimte voor kamermuziek. Het Residentie Orkest wil er een 'kleine zaal' bij. En het bijna drieënehalve eeuw geleden gebouwde, in de jaren zeventig voor elf miljoen gulden gerestaureerde, godshuis aan de overkant van het Spui staat toch maar te verpieteren. In dat prachtige voorbeeld van Hollands Classicisme worden nog vrijwel uitsluitend recepties en modeshows georganiseerd.

Adviezen, rapporten en begrotingen, nieuwe adviezen, aangepaste rapporten en bijgestelde begrotingen hebben in de afgelopen jaren het licht gezien. Kon het, was het wenselijk, was het betaalbaar? Drievoudig ja, na veel aarzelingen van de kant van de gemeente.

Maar nu de realiteit. Al in de eerste week van oktober staan het Nederlands Kamerkoor, het Orpheus Kwartet en het Schönberg Ensemble voor de deur. En er moet nog veel gebeuren. Want in de Nieuwe Kerk vervliegt de muziek nog altijd in de ruimte. Toen het Residentie Orkest er nog geregeld speelde – voordat de Philipszaal was geopend – was dat al een probleem. En de kamermuziek vraagt specifieke aanpassingen met het oog op de daarvoor vereiste intimiteit van de klank.

Akoestisch adviseur Rob Metkemeijer en architect Kees Spanjers denken een oplossing te hebben gevonden. Volgens hun ontwerp kan op elk gewenst moment de Nieuwe Kerk in een kleine concertzaal worden herschapen door het midden van het gebouw met glazen panelen van de rest af te scheiden. Zo ontstaat er, op de plaats waar de gebroeders De Witt in 1672 werden begraven, een zaal in een zaal.

Kosten van de aanpassingen en de daarmee gepaard gaande herinrichting: één miljoen gulden. Subsidie: nul komma nul. Maar Bert van den Akker, directeur van het Resi-

dentie Orkest en bestuurslid van de Stichting Culturele Evenementen Nieuwe Kerk, zegt: „We hebben fondsen weten aan te boren. Het geheel is gedekt. En ik ga er vanuit dat alles klaar is voordat in oktober het eerste concert wordt gegeven”.

Karakter

De formele toestemming van de Rijksdienst Monumentenzorg en de Gemeentelijke Welstandscommissie, twee instanties die nauwlettend op de conservering van elke oude steen toezien, is er nog niet. Maar er worden geen problemen verwacht. Het monumentale karakter van de Nieuwe Kerk wordt niet aangetast, meent architect Spanjers.

De van veiligheidsglas vervaardigde panelen komen aan stalen kabels te hangen en zijn relatief gemakkelijk te verwijderen. Metkemeijer noemt het 'geen eenvoudige karwei' en Spanjers spreekt van 'een uitdaging'. Beiden vinden het makkelijker een nieuwe zaal te ontwerpen dan van een kerk een ruimte voor kamermuziek te maken.

Beide heren bewegen zich hier op een gebied waarop zij ervaring hebben. Architectenbureau Zaanen Spanjers uit Amsterdam heeft diverse theaters en concertzalen ontworpen.

In enkele gevallen was ook Metkemeijer, directeur van Adviesbureau Peutz, daarbij betrokken. De verhalen over akoestici en architecten die met elkaar overhoop liggen zijn legio. Vaak gebeurt het, dat wat de één wil vanwege de klank, de ander onacceptabel vindt om esthetische redenen. En omgekeerd. „Maar wij kunnen goed met elkaar overweg”, zegt Spanjers. „Wij weten waar bij de ander de rek zit”, zegt Metkemeijer. De akoestisch adviseur werd als eerste bij de plannen van de Stichting Culturele Evenementen Nieuwe Kerk betrokken. Metkemeijer: „Ik ging eerst uit van de meest voor de hand liggende oplossing: een

podium aan de korte zijde onder het orgel, waar vroeger ook het orkest was opgesteld. Maar Kees Spanjers kwam met een ander idee”. Spanjers: „Dit is een protestantse kerk, die zo is gebouwd, dat de aandacht zich op het centrum, op de plaats van de preekstoel, concentreert. Dat wilde ik vasthouden door het podium op die plaats te situeren. We zitten natuurlijk met het probleem, dat zich daar een houten hekwerk bevindt. Maar we kunnen dat in tweeën delen. Het achterste stuk wordt demontabel, het voorste maken we zo dat het op wieltjes naar achteren kan worden gereden, achter de musici dus”.

Metkemeijer: „Vergeleken met mijn oorspronkelijke plan, het podium onder het orgel dus, wordt de nieuwe opstelling iets ingewikkelder en duurder. Maar ik denk dat het uiteindelijk een betere oplossing is. We scheiden het midden van de kerk – zeg maar een oppervlak van ongeveer twintig bij twintig meter – af van de zijanten. De ruimte waar het publiek zich bevindt neemt ongeveer een derde van het totale kerkoppervlak in beslag. Er ontstaat een kleine concertzaal met glazen panelen. Er komt ook een glazen plafond in te hangen om te voorkomen dat het geluid meteen naar boven verdwijnt”.

Spanjers: „Er komen hooguit tien rijen stoelen. In combinatie met de bestaande banken komen we op circa 450 zitplaatsen. Het stoelenplan loopt niet op. Dat was een voorwaarde, ook al vanwege de noodzakelijkheid die stoelen snel te kunnen verwijderen. Maar omdat het podium bijna een meter hoog wordt zullen de zichtlijnen toch goed zijn”.

Een glazen concertzaal is voor Metkemeijer en Spanjers geen noviteit. Ze hebben er een gemaakt voor een muziekschool in het Duitse plaatsje Witten. En beiden hebben samengewerkt bij het tot stand komen van de Aga Zaal in de Beurs van Berlage. In bei-

de gevallen gaat het om afgesloten glazen 'dozen'. In de Nieuwe Kerk blijven het panelen met openingen er tussen.

Dat is niet alleen om die panelen, indien nodig, makkelijk te kunnen verwijderen. Spanjers: „Wij vinden, dat de luisterraars niet alleen visueel, maar ook door wat zij horen een ruimtelijke ervaring moeten hebben. Het zou iets onnatuurlijks hebben wanneer je je in een grote ruimte bevindt, terwijl je luisterervaring die van een kleine ruimte is”. Metkemeijer: „De nagalmtijd wordt flink gereduceerd, ook al door het gebruik van flinke gordijnen, hoewel die toch royaler blijft dan voor kamermuziekzalen gebruikelijk is. Maar belangrijker is, dat het geluid voldoende directheid bezit, veel meer dan nu het geval is”.

Metkemeijer is in deze periode ook aan het werk in Londen, waar hij adviseert bij de renovatie van de Royal Albert Hall, bekend van de BBC Proms. Dáár een gigantische zaal voor grote koren en orkesten, bekrond door een enorme koepel. Hier een relatief kleine kerk, waar bescheiden ensembles goed moeten functioneren.

„In geen van beide gevallen bestaat er een absolute maatstaf voor wat mooi is”, zegt de akoestisch adviseur. „Je zult mij ook nooit na het maken van een berekening horen zeggen: dit is goed. Ik kan wel zeggen dat het verantwoord is. Rond akoestiek zit een ingewikkeld perceptieverhaal. Akoestiek wordt niet alleen op de klank beoordeeld, maar ook op veel andere zaken die met klank niet te maken hebben. Zien mensen veel glas, zoals in de Aga-zaal, dan associëren ze dat met helder en daardoor denken ze dat het geluid ook helder is. Zouden ze hetzelfde horen in een zaal met veel hout, dan ervaren ze de klank als warmer. Zo werkt dat”.

Psychische mechanismen, sentimenten ook, zullen zeker ook een belangrijke rol spelen bij de manier waarop de Nieuwe

FOTO HARRY VERKUYLEN

Akoestisch adviseur Rob Metkemeijer (l.) en architect Kees Spanjers in de Nieuwe Kerk.

Kerk straks wordt beoordeeld, menen Metkemeijer en Spanjers. Want het is een gebouw, dat velen dierbaar is. En al kan alles – afgezien van het doorzagen van het hek

rond de preekstoel – weer in de oude staat worden teruggebracht, zo'n verandering maakt emoties los.